

Industristedtalemål og dialektendring

Randi Neteland

De norske industristedtalemålene kan sees på som resultat av en språkendringsprosess som har mange fellestrekk med annen dialektendring. Samtidig kan prosessen tolkes inn i en språkkontaktkontekst og sammenliknes med danning av pidgin- og kreolspråk. I artikkelen argumenterer forfatteren for at industristedtalemål er koinévarieteter, og at forskjellen mellom koinéforming og dialektendring (og kreolforming) ikke er en absolutt og kategorisk forskjell, men en mer gradvis forskjell sentrert rundt ulike prototypiske talemålsendringer. Videre argumenterer artikkelen for hensiktsmessigheten av å spesifisere danning av industristedtalemål som en spesiell variant av talemålsendring, og at undersøkelsesmetodene må fokusere på demografiske forhold, på talemålene som kom i kontakt, og på restruktureringen av dem til en ny talemålsvarietet.

1 Bakgrunn og problemstillinger

Det sosiolingvistiske NFR-prosjektet *Talemålsendring på industristeder* forsker på utviklingslinjer i talemålet på fire utvalgte industristeder på Vestlandet (Odda, Sauda, Tyssedal og Årdal). Gjennom å fokusere på tilfeller av intens dialektkontakt søker prosjektet å finne svar på hvilke faktorer som har innvirkning på talemålsendringer, og gjennom det å belyse mer allmenne spørsmål om språkendringer (Hildremyr et al. 2010: 1). Prosjektet skal undersøke utviklingslinjene i talemålene i perioden fra før industrien ble etablert, fram til i dag, ved hjelp av en kombinasjon av talemålsundersøkelser i virkelig tid og i tilsynelatende tid (Bailey 2006: 314ff).

Prosjektet er blant annet inspirert av Peter Trudgill, som i *Dialects in contact* (1986) er den første som bruker talemål fra et norsk industristed, Høyanger i Sogn, som eksempel på koinéer og koinéformingsprosesser. Et sentralt punkt i utforskningen av talemålsendringene er derfor ideen om at en 'ny dialekt', en *koiné*, blir til gjennom en type talemåls-/dialektendring kalt *koinéforming* eller *koinéisering*. Denne hovedtanken er gjenspeilet både i prosjektets

forskningsspørsmål og i de metodiske føringene som ligger i prosjektbeskrivelsen.

I denne artikkelen vil jeg gi en kritisk drøfting av disse teoretiske forutsetningene. Jeg vil spesielt diskutere forestillingen om at språkendringsprosessene som fører til industristedtalemål, skiller seg fra andre dialektendringer som følger av kontakt mellom språkbrukere (for eksempel bymål). I artikkelen argumenteres det for at dialektendringer, koinéforming og kreolforming prinsipielt sett er de samme prosessene, men at grad av kontakt og grad av forskjellighet mellom talemålene i kontaktsituasjonen skaper ulik grad av endringer (restruktureringer). Til tross for at det er umulig å sette et presist skille mellom koinéforming på industristeder og andre dialektkontaktsituasjoner, argumenteres det for at det er hensiktsmessig å spesifisere danning av industristedtalemål som koinéformingsprosesser, og at det gir metodiske fordeler å forske på industristedtalemål i dette perspektivet.¹

Artikkelens del 2 gir en definisjon av begrepene ‘industristed’ og ‘industristedtalemål’, samt noen begrepsavklaringer. I hoveddelen går jeg inn på hva som kjennetegner koinéer og koinéformingsprosesser (del 3 og 4). Her legger jeg vekt på tre sentrale forskere (Siegel, Trudgill og Mufwene) og gjør rede for deres definisjoner og modeller av koiné og koinéforming. Dette innleder en prinsipiell diskusjon av i hvilken grad koinéformingsprosesser er forskjellige fra dialektendringsprosesser, og om det er hensiktsmessig å skille disse prosessene (del 5.1 og 5.2). I denne siste delen skisserer jeg også mitt forslag til hva som er hensiktsmessige undersøkelsesmetoder når en vil undersøke talemålsendring på et industristed (del 5.3).

2 Begreper og avgrensninger

2.1 Industristed og industristedtalemål

Et ‘industristedtalemål’ kan defineres som talemålet som fins på et industristed eller et ensidig industristed. Et ‘ensidig industristed’ kan defineres som “et tettsted hvor en eller noen få bedrifter dominerer slik at de fleste yrkesaktive på stedet er ansatt i denne ene eller de få bedriftene” (Aga 1979: 202). Den omtalte dominansen er tallfestet til “minst 50 % av sysselsettingen i industrien og minst 25 % av yrkesbefolkningen på stedet” (Aga 1979: 202). For et forskningsprosjekt som *Talemålsendring på industristader* er det ikke nødvendig at industriarbeidsplassen fremdeles dominerer yrkesstrukturen på stedet for at en skal kunne kalle stedet et industristed, men jeg mener det må være et krav at industrien hadde denne dominansen i perioden størstedelen av innflyttingen foregikk. Aga nevner videre fire karakteristiske kjennetegn på ensidige industristeder:

1. “[...] stedene har blitt bygd ut i *stor målestokk* og i raskt *tempo*. Dette har resultert i en rask og konsentrert befolkningsvekst.” (Aga 1979: 202)
2. “Industriutbyggingen på de ensidige industristedene medfører ofte ødeleggelse eller sterk *reduksjon av det næringsgrunnlaget* som var på stedet opprinnelig.” (Aga 1979: 202)
3. “Stedene ligger i *utkantområder* med spredd bosetting.” (Aga 1979: 203)
4. “[...] sårbarhet overfor *utenlandsk kapital*.” (Aga 1979: 203)

Jeg mener det er viktig å presisere at dette gjelder norske industristeder, og at industristeder i andre land kan ha andre karakteristika.

Når en talemålsforsker skal avgjøre om et tettbeboet område i Norge kan defineres som et industristed, mener jeg at en kan fokusere på den raske og konsentrerte befolkningsveksten. Jeg vil foreslå at en tallfester veksten slik at industristeder, på et eller annet tidspunkt, har fått en fordobling av innbyggertallet i løpet av ti år eller kortere tid. Dette er en pragmatisk operasjonalisering som er inspirert av karakteristikken av industristeder (ovenfor) og utsagn i forskningslitteraturen om hvor store innflyttertall som skal til før talemålet endres (jf. Trudgill 2011: 56, Sandøy 2004).²

Denne definisjonen åpner for at en kan inkludere steder som ikke har industri som næringsgrunnlag, men ellers har samme karakteristika som ensidige industristeder nevnt ovenfor. Her vil jeg nevne Narvik som et eksempel på en by som ikke har industri, men som er “ensidig” avhengig av en hjørnesteinsbedrift tilknyttet transportnæringen (transport, oppbevaring og lasting av malm). Jeg mener slike steder kan kategoriseres sammen med industristedene fordi de a) har gjennomgått de samme fysiske og sosiale omveltninger som industristedene og b) har de samme kjennetegn som ensidige industristeder (jf. definisjonen ovenfor), utenom næringsgrunnlaget.

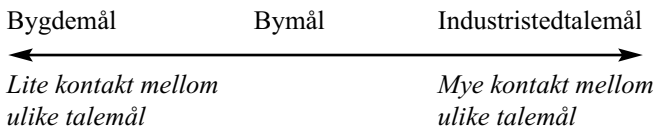
2.2 Industristedtalemål og andre talemål

Industristedtalemålene fins som regel på en geografisk lokalitet der de er omgitt av bygdemål som likner på det før-industrielle³ talemålet, og industristedene kan ofte sees på som en by i sin region. Tradisjonelle beskrivelser av norske dialekter deler gjerne dialektene i to grupper: bymål og bygdemål. Bygdemål kan betegnes som én lokal varietet med geografisk variasjon fra bygd til bygd (Sandøy 1996: 22), mens talemålet i byene er kjennetegnet av at det er to lokale varieteter: et borgerlig lokalt riksmål og et folkelig gatespråk (jf. Larsen 1907, 1911-12 og 1925, Nesse 2008).

Jeg skal komme nærmere inn på karakteristiske trekk ved industristedtalemålenes utvikling senere; poenget her er å påpeke at det er vanskelig å plassere industristedtalemålene inn i en slik tradisjonell kategorisering av norske talemål. Dette er fordi forskning på industristedtalemål viser at det kan finnes

flere varieteter i en periode, som kan sammenliknes med lokalt riksmål, gatespråk og bygdemål, mens i senere perioder er industristedtalemålet mer å anse som én varietet (se gjennomgang i Solheim 2006: 35–54).

Jeg vil argumentere for at det er mer nyttig å sortere talemål langs et kontinuum enn i kategorier. Jeg mener at bygdemål, bymål og industristedtalemål må sees som klynger av prototypiske talemål, heller enn forskjellige talemål i absolutt avgrensede kategorier (Akselberg 2002: 45, 50).⁴ Jeg vil forklare og nyansere kontinuumet senere i artikkelen; foreløpig vil jeg antyde at det henger nært sammen med grad av kontakt mellom ulike talemål. Industristedene har hatt en enorm innflytting i en historisk periode og derfor størst grad av kontakt mellom ulike talemål i denne perioden. Mens byer har en jevn (og liten i forhold til industristedene) innflyttingsstrøm og kontakt mellom ulike talemål, har bygder lite innflytting og dermed lite kontakt mellom ulike talemål. Dette kan visualiseres slik:

2.3 Koiné og koinéforming

Termen *koiné* ble først brukt om industristedtalemål av Trudgill (1986). For å eksemplifisere begrepet ‘koiné’ og å illustrere prosessen ‘koinéforming’ brukes det norske industristedtalemålet i Høyanger i Sogn som et hovedeksempel (Trudgill 1986, se bl.a. 95–99).

Trudgill definerer en koiné som “a historically mixed but synchronically stable dialect which contains elements from the different dialects that went into the mixture, as well as interdialect forms that were present in none.” (Trudgill 1986: 107–108). En liknende definisjon finnes i Siegels artikkel *Koines and koineization*: “a koine is the stabilized result of mixing of linguistic subsystems such as regional or literary dialects.” (Siegel 1985: 363). Som en ser av definisjonene, fokuserer både Trudgill og Siegel på blanding av språktrekk fra ulike dialekter og et stabilt sluttresultat. I tillegg framhever definisjonene at en koiné og en koinéformingsprosess er uløselig knyttet til hverandre. Uten en slik prosess oppstår det ingen koiné (jf. Mæhlum 1992). Det er likevel viktig å skille begrepene: ‘Koinéforming’ er en prosess, en talemålsendring. ‘Koiné’ er produktet av denne prosessen, en talemålsvarietet.

I engelskspråklige tekster bruker en gjerne termene *new dialect* og *new-dialect formation* (Trudgill 1986) synonymt med *koine* og *koine formation / koineization* (Kerswill 2002: 669). Selv om det finnes en norsk tradisjon for å

kalle prosessen for *koineisering* (jf. Mæhlum 2007), bruker jeg termen *koinéforming* (jf. Solheim 2006) i denne artikkelen. Dette er for å unngå sammenblanding med det engelske *koineization*, som brukes mer spesifikt om reduksjonsprosessene som foregår i fokuseringsperioden (Trudgill 1986: 107). Begrepet ‘koinéforming’ samsvarer altså med Trudgills bruk av termen *new dialect formation* og er mer omfattende enn Trudgills begrep ‘koineization’.

3 Koiné og koinétyper

Ordet *koiné* er gresk og betyr ‘felles’. Termen *koiné* kommer fra betegnelsen på en historisk varietet, *gresk koiné*, som oppsto i Hellas på 400-tallet f.Kr. I språkforskningen brukes denne opprinnelige, greske koinéen implisitt som modell når en benytter termen om andre språkvarieteter. Den greske koinéen kan beskrives slik:

Linguistically, the original koine comprised features of several regional varieties, although it was based primarily on one of them. However, it was reduced and simplified in comparison. Functionally, the original koine was a regional lingua franca which became a regional standard. It was spoken mostly as a second language but did become the first language of some. (Siegel 1985: 358–9)

Siegel (1985) presenterer en liste over 36 varieteter som har fått merkelappen *koiné*, og påpeker at ulike forskere har fokusert på ulike formelle og funksjonelle kjennetegn ved den greske koinéen når de har benyttet begrepet: “Very few, if any, of the languages listed above could be said to have all the formal and functional features of the original koine. This is because various authors have been using only some of those features as the basis for calling a language a koine.” (Siegel 1985: 360)

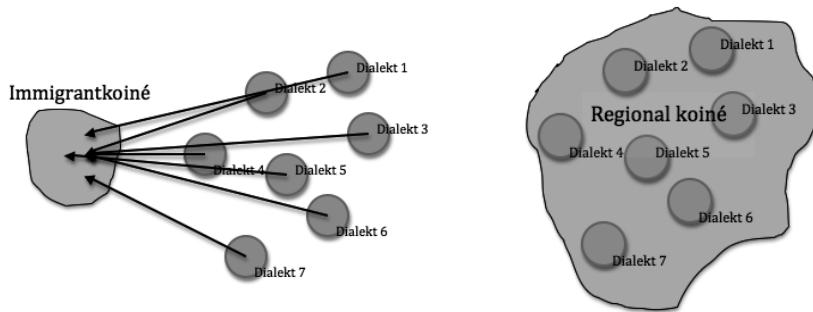
Som en konsekvens av at forskere fokuserer på ulike trekk ved den greske koinéen, fins det ulike definisjoner av begrepet ‘koiné’. Noen forskere vektlegger den regionale utbredelsen; at en koiné er en *felles varietet* som brukes av folk med ulike geolekter, for eksempel et regionalt talemål som brukes i inter-geolektal kommunikasjon (Siegel 1985: 360). Andre forskere vektlegger at en koiné er et *kontaktprodukt*; at flere dialekter har bidratt til å skape en ny varietet (Siegel 1985: 360). Slik jeg oppfatter det, søker Siegels definisjon av koiné å forene disse:

Thus, a koine is a stabilized result of mixing of linguistic subsystems such as regional or literary dialects. It usually serves as a lingua franca among speakers of the different contributing varieties and is characterized by a mixture of features of these varieties and most often by reduction or simplification in comparison. (Siegel 1985: 363)

I denne definisjonen framhever Siegel både formelle sider av koinéen og koinéformingsprosessen, og hvilken språkbruksfunksjon koinéer kan ha. Definisjonen favner om og inkluderer størsteparten av den tidligere koinéforskningen som brukte den opprinnelige greske koinéen som referanseramme.

3.1 Ulike typer koinéer

Siegel mener det er fruktbart å dele koinéer inn i to typer: “regional koiné” og “immigrantkoiné” (Siegel 1985: 364). Den regionale koinéen befinner seg i samme geografiske område som dialektene som har vært med i koinéformingsprosessen, mens immigrantkoinéen befinner seg i et geografisk område som språkbrukere med ulike varieteter har emigrert til.

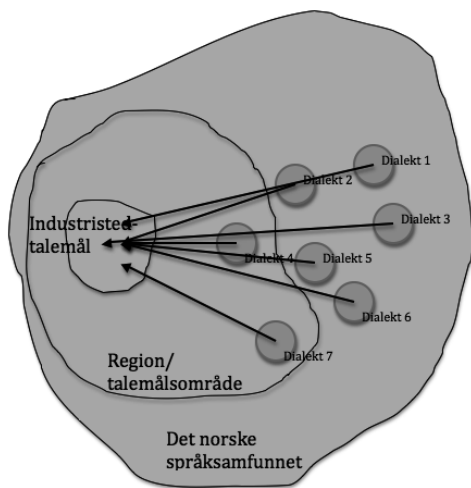
Figur 1: Illustrasjon av immigrantkoiné og regional koiné.

Hinskens (2001: 202) er kritisk til om disse forskjellene i geografisk plassering virkelig fører til to ulike koinéformingsprosesser og dermed ulike koinéer. Han mener at det som kan skille disse to koinéformingsprosessene, og som dermed kan rettferdiggjøre å operere med skillet mellom regional koiné og immigrantkoiné, er relasjonene til etablerte språknormer: I immigrantsamfunnene er koinéformingsprosessen (mer) fristilt fra lokale og nasjonale normer (og standardspråk), i motsetning til regionale koinéformingsprosesser, som skjer i samfunn som allerede har etablerte lokale språknormer (Hinskens 2001: 202). Jeg mener relasjonene til etablerte språknormer er viktige når en skal undersøke hvilke faktorer som har hatt innvirkning i koinéformingen.

De norske industristedtalemålene har oppstått i talemålskontaktsituasjoner som har i seg elementer både fra Siegels begrep ‘immigrantkoiné’ og ‘regional koiné’. Norske industristeder er, som vi har sett, steder med få innbyggere som

har blitt omdannet til et tettbefolket område på grunn av rask og intensiv innflytting i en viss periode. Innflyttingen førte til at det før-industrielle talemålet ble i mindretall i forhold til innflytternes talemål.

Industristedtalemålene kan sees som immigrantkoinéer fordi det er steder med liten eller ingen befolkning som opplever stor befolkningsøkning, altså immigrasjon, over en kort periode. Samtidig kan de sees som regionale koinéer fordi de befinner seg innenfor språkområdet som (de aller fleste) immigrantenes talemålsvarieteter stammer fra, og er dermed ikke fristilt fra lokale og nasjonale normer for talespråk.⁵ Jeg mener at en undersøkelse av norske industristedtalemål i et koinéperspektiv må ta hensyn til at industristedtalemålene har oppstått på en viss *geografisk lokalitet* i *det norske språksamfunnet* (jf. figur 2).

Figur 2: Illustrasjon av hvordan industristedtalemål kombinerer trekk fra immigrantkoinéer og regionale koinéer.

Siegel (1985: 372–6) mener koinéformingsprosessen er sammenliknbar med prosessene som fører fram til kontaktvarieteter som kreolspråk. Samtidig fremhever han at det er en rekke forskjeller mellom koiné- og kreolvarieteter, blant annet at i koinéformingsprosesser kan språkbrukerne fortsette å snakke

dialekten sin; de trenger verken å lære et nytt språk eller å kodeveksle (Siegel 2001: 182). Han drøfter ikke hva som skiller koinéforming fra andre, mindre intense dialektkontaktsituasjoner. Jeg mener det er lite relevant å sammenlikne norske industristedtalemål med kreolforming og mer relevant å sammenlikne med andre norske dialekter og dialektendringer når en undersøker hvilke faktorer som har vært virksomme i koinéformingsprosessen.

4 Koinéformingsprosessen

4.1 Trudgills modell av koinéformingsprosessen

Trudgill (1986) bruker ikke begrepsparet immigrantkoiné og regional koiné, men kaller det “dialect transplantation” (Trudgill 1986: 83) når en talemålsvarietet blir flyttet til et geografisk område den ikke stammer fra, for eksempel varieteter av hindi på Fiji (Trudgill 1986: 99).

Et av hans hovedeksempler på koinéforming er imidlertid talemålet på det norske industristedet Høyanger i Sogn (Trudgill 1986, se bl.a. 95–99). Trudgill skiller altså ikke mellom koinéer som er dannet i *samme* språkområde som varietetene som inngår i koinéformingsprosessen stammer fra, og koinéer som er dannet i *andre* språkområder (immigrantkoinéer). Ut fra analyser av endringer i talemålet i Høyanger, og andre koinéer, utvikler Trudgill en modell av hvordan koinéformingsprosessen foregår. Denne modellen er dominerende i forskning om utvikling av talemål på “nye steder” (se f.eks. Solheim 2006), og er framhevet som et viktig teorigrunnlag i prosjektskissen for *Talemålsendring på industristader* (Hildremyr et al. 2010).

Et hovedpunkt i Trudgills modell er at koinéer har blitt til gjennom endringer i stadier. Først er det en kontaktsituasjon der språkbrukere med ulike talemål møtes. I dette stadiet er det ekstremt mye variasjon i talemålet, også blant barn og unge. Så begynner en fokuseringsperiode som kjennetegnes av en reduksjon av varianter, i form av “levelling” (utjevning) og “simplification” (forenkling) (Trudgill 1986). “This reduction takes place through the process of koinéization, which consists of the levelling out of minority and otherwise marked speech forms, and of simplification, which involves, crucially, a reduction in irregularities” (Trudgill 1986: 107). Fokuseringsperioden vil til slutt ha redusert den ekstreme variasjonen i så stor grad at det har oppstått en ‘ny dialekt’ (Trudgill 1986: 107). Ifølge Trudgill (1986: 96) er det ofte samsvar mellom disse stadiene og generasjoner, se illustrasjon i Solheim (2006: 41) og gjennomgang (2006: 81–84).

I tillegg til utjevning og grammatisk forenkling påpeker Trudgill at det kan forekomme reallokasjon i koinéformingsprosessen, og en kan finne språklige mellomformer eller kompromissformer i koinéen (Trudgill 1986: 108). Dette

er språklige nyskapinger som kan forklares best med å se på sosiale faktorer som for eksempel prestisje og lokal identitet (Solheim 2006: 78–80).

4.2 Mufwenes modell av talemålsendringer som følge av språkkontakt

I likhet med Siegel (1985, 2001) sammenlikner Mufwene (2001) koinéformingsprosesser med andre talemålsendringer som skjer som følge av språkkontakt, for eksempel kreolspråk. Mufwene forsker i hovedsak på kreolspråk, men mener det er de samme endringsmekanismene som fører til kreolspråk og koinéer: “the diachronic difference between koinés, creoles, and other new varieties lies not in the restructuring process but in the numbers and kinds of languages that came in contact” (Mufwene 2001: 6). Det betyr at selv om Mufwene som regel bruker språkkontakt i kolonier som illustrasjoner til sin modell, mener han modellen gjelder i alle tilfeller der nye varieteter blir dannet.

I likhet med Trudgill (1986: 1–38) fremhever Mufwene individuell språkbruk og akkomodasjon mellom språkbrukere som forklaringsmodell for hvordan språkendringer spres gjennom samfunnet (Mufwene 2001: 18). Han forklarer videre at det nye talemålet på stedet blir dannet med utgangspunkt i en “pool”, en pott (min oversettelse) av språktrekk, der innholdet er en direkte følge av individenes bruk av språktrekk:

While interacting with one other, speakers contribute features to a **pool** from which they make their selections that can affect the evolutionary trajectory of a language. The features they contribute can be from the same language or dialect, or different ones. The selections they make are not necessarily constrained by the origins of the features [...] (Mufwene 2001: 18)

Språkpotten fylles av alle språklige former hvert individ ytrer. Hvis et individ ytrer både *eg* og *jeg*, betyr det at både *eg* og *jeg* fins i språkpotten. En kan imidlertid ikke vite hvordan mengdeforholdet mellom *eg* og *jeg* er i språkpotten, før en har kartlagt hvor ofte individet bruker *eg* og *jeg*, og lagt sammen frekvensene for alle individene i språksamfunnet. Hvis individet endrer frekvens i bruk av et språktrekk, vil forholdet mellom variantene i språkpotten endres, og hvis mange individer endrer frekvens i bruk av et språktrekk, vil språkpotten bli endret i stor grad. En språkpott med mange alternative former (med mer enn minimal frekvens), er det samme som et språksamfunn med mye språklig variasjon. Det er altså individenes faktiske språkbruk som utgjør språkpotten. Som Mufwene framhever i sitatet over, bruker/velger individer former fra språkpotten uavhengig av hvilken dialekt eller sosiolekt språktrekket opprinnelig “tilhører”. Med dette perspektivet blir det innlysende at individenes morsmål/dialekt og deres øvrige språklige kompetanse, samt evne til språklæring, er vesentlig for å forstå utfallet av en endringsprosess.

Mufwene mener at en god del av språkbrukernes valg av språktrekk er determinert av hvordan de første innbyggerne i det nye samfunnet snakket sammen (Mufwene 2001: 28–9). Dette kaller han “the Founder Principle”, som kan forklares slik: “the oldest features have a greater chance of prevailing over some newer alternatives simply because they have acquired more and more carriers, hence more transmitters, with each additional generation of speakers” (Mufwene 2001: 29). Dette kan tolkes som at det før-industrielle talemålet på industristedene har hatt avgjørende innvirkning på hvordan industristedtalemålet ble. Det kan også tolkes som at språkpoten som dannes i møtet mellom de første innflytterne og talerne av før-industrielt talemål får avgjørende innvirkning. Jeg mener det er nødvendig å undersøke begge disse språkpottene når en forsker på danningen av et spesifikt industristedtalemål.

Til tross for disse etnografiske forutsetningene er det ifølge Mufwene også språkstrukturelle forutsetninger for at et språktrekk blir valgt over andre konkurrerende språktrekk: I tillegg til frekvens i språkpoten vil tverrspråklig kongruens, semantisk gjennomsiktighet, og saliens være med på å avgjøre hvilket språktrekk individet velger (Mufwene 2001: 69). Individenes valg av språktrekk fra språkpoten skaper på kollektivt nivå et nytt talemål:

During the formation of these creoles, the more common or frequent, the more salient, more regular, or more transparent alternatives were favored over the less common or frequent, the less salient, the less regular, or the opaque alternatives in the disjunctive pool of morphosyntactic features. (Mufwene 2001: 57)

Disse valgene av alternativer medfører en (mer eller mindre) drastisk ‘restrukturering’ av språktrekk i talemålene som kom i kontakt, der *restrukturering* er definert som:

[...] loss of some units or rules, addition of new ones, and certainly modifications in the direction of simplification, generalization, or complexification by the addition of conditions to the application of a rule. (Mufwene 2001: 13)

En logisk følge av Mufwenes argumentasjon er at en må kombinere etnografiske opplysninger om innflytting, språkbruk og samfunnsforhold med språkstrukturelle opplysninger om talemålene som var i kontakt. Denne kombinasjonen kan en finne et eksempel på i Lisa Ann Lanes avhandling *Emergence and transformation of a dialect: Thyborønnsk (Danish)* fra 1998. Avhandlingen handler om danske talemål som kom i kontakt på grunn av rask og konsentrert befolkningsvekst, noe som minner om dialektkontaktsituasjonene som oppsto på norske industristeder.

4.3 Mer om begrepene 'utjevning' og 'forenkling'

I Trudgills modell av koinéformingsprosessen er begrepene 'utjevning' og 'forenkling' sentrale. Begrepene fins også i Mufwenes modell, i den noe videre betegnelsen 'restrukturering' (se avsnitt 4.2). I dette avsnittet vil jeg utdype begrepene utjevning og forenkling, og gi noen forklarende eksempler fra norske industristedtalemål.

Trudgills term *levelling* kan oversettes til *utjevning* og betyr at det som har liten utbredelse, går ut av bruk og erstattes av noe som har større utbredelse i talemålet. Trudgills definisjon av utjevning er "the reduction or attrition of marked forms" (Trudgill 1986: 98), der "marked" må tolkes som "features that are in a minority in the mix, in terms of the number of speakers who use them" (Kerswill 2002: 675).⁶

Utjevning foregår i hele Norge, ikke bare i koinéformingssituasjoner. Et eksempel er det Sandøy kaller "regional utjamning" (Sandøy 2000: 361): "dialektforskjellene mellom dei minste lokalitetene forsvinn til fordel for språkdrag som dekkjer større område" (Sandøy 2000: 366). Med andre ord er det slik at "dei sterke og vide språkdraga held seg" (Sandøy 2000: 361), og talemålsvarieteter i en region blir mer like hverandre.

I forbindelse med industristedtalemål er imidlertid utjevning knyttet til hvilke varianter som har størst utbredelse blant varietetene som inngår i koinéformingsprosessen, altså hva som er mest utbredt på det "nye stedet", ikke i regionen. Det har altså nær sammenheng med hvor innflytterne kom fra, og hvilke talemål de hadde med seg (se også avsnitt 4.4). Et eksempel på utjevning er fra Odda og Tyssedal, der en ofte har forklart forskjellene i industristedtalemålene med at innflytterne kom fra forskjellige steder (se f.eks. Kerswill 1994b og Sandøy 2004). Tyssedal fikk for eksempel /e/ i infinitiv og i ubestemt form entall av hunkjønnord, og leksikalske endringer til *jeg* og *ikke*, mens ingen av disse endringene skjedde i Odda. Til Tyssedal kom det omtrent like mange innflyttere fra Østlandet som fra Vestlandet (omtrent 33 %). Til Odda kom det derimot en klar majoritet vestlendinger (76,7 %). Dette kan forklare at talemålet i Odda i all hovedsak har beholdt vestnorsk morfologi og leksikon, mens talemålet i Tyssedal har fått innslag av østnorske former.

Trudgills term *simplification* kan oversettes til *forenkling* og kan bety både en forenkling av grammatikken og en forenkling av semantiske forhold (Trudgill 1986: 103).⁷ Forenkling må sees på som en relativ forenkling med referanse til tidligere språksteg i varietet(e) (Trudgill 1986: 103): I koinéformingsprosessen betyr ikke forenkling at et språktrekk endres til å bli grammatisk *enklest* mulig, men at det blir *enkler* enn det var før (i et tidligere språksteg av varietet(e)).

Kerswill & Trudgill forklarer grammatisk forenkling slik: "a decrease in irregularity in morphology and an increase in invariable word forms, as well as

the loss of categories such as gender, the loss of case marking, simplified morphophonemics (paradigmatic levelling), and a decrease in the number of phonemes” (2005: 198).

Et eksempel på forenkling kan være at *je*-verb mister vokalomlyden og går over i andre bøyingskategorier, slik at talemålet får færre kategorier for bøyning av verb. Dette har skjedd i mange av de norske industristedtalemålene, for eksempel Høyanger (Solheim 2006: 42), Mo i Rana (Mellingen 1994: 160), Odda (Sandve 1976: 157), Rjukan (Dybdal 1979: 40), Sauda (Sandvik 1979: 119) og Tysseidal (Sandve 1976: 157).

I mange av språkendringene på industristedene ser det imidlertid ut til å være en kombinasjon av forenkling og utjevning som forklarer de nye formene i talemålet. For eksempel gikk Odda fra et bøyingsystem med stammebøyning i flertall av substantiv, til et system der alle hankjønnsord har /ane/, og alle hunkjønnsord har /ene/, uansett hvilken bøyingsklasse de tilhørte i gammelnorsk (Sandve 1976: 91).⁸ Dette er en forenkling av systemet. Den samme forenklingen skjedde i koinéen i Mo i Rana: I dagens talemål har alle hankjønnsordene /an/ i bestemt form flertall og hunkjønnsordene /en/ (Mellingen 1994: 74, 92). Vi kan imidlertid ikke forklare hvorfor sluttproduktene av forenklingen i Odda og Mo i Rana er forskjellige, uten å trekke inn innflytternes talemål. Det kom flest vestnorske innflyttere til Odda (Sandve 1976: 18–23) og flest nordnorske innflyttere til Mo i Rana (Mellingen 1994: 23). /ane/ og /ene/ hadde dermed høy frekvens i kontaktsituasjonen i Odda, mens /an/ og /en/ hadde høy frekvens i Mo, uavhengig av det faktum at noen av innflytterne hadde stammebøyning, mens andre ikke hadde det (Papazian & Helleland 2005: 58). Sluttproduktet av forenklingsprosessen er avhengig av innflytternes talemål, med andre ord foregår det en utjevning mellom talemålene som kom i kontakt, samtidig som det foregår en forenkling av systemet.

4.4 Demografiske forhold og koinéformingsprosessen

I referanseverket *Dialects in Contact* (Trudgill 1986) fokuserer Trudgill både på utjevning, forenkling og sosiale forklaringer som faktorer som spiller inn i koinéformingsprosessen. Senere har Trudgill framhevet utjevning som den viktigste endringsfaktoren i koinéformingsprosesser, spesielt i forskningen om talemålet på New Zealand (Trudgill 2004). Her viser han hvordan proporsjoner av språktrekk i de engelsktalende innflytternes opprinnelige talemålsvarieteter direkte reflekteres i den nye dialekten på New Zealand (Kerswill & Trudgill 2005: 198). Dette er et sterkt argument for utjevning.

Et viktig punkt i Trudgills resonnement er at innflytternes barn snakker slik som innflytterne, altså at alle varianter de voksne innflytterne hadde i sine opprinnelige talemål, kan finnes igjen i talemålet til innflytternes barn:

I explain the survival of particular variants at the third-generation stage in terms

of their majority status in the speech of the second-stage O[riginals of] N[ew] Z[ealand] E[n]glish informants. And I explain this majority status in terms of the presumed majority status of these variants in the speech of their parents' generation, i.e. in the dialects brought to New Zealand at the first stage by immigrants from different parts of the British Isles. (Trudgill 2010: 170)

Han nyanserer påstanden og presiserer at noen få former må ha forsvunnet i overføringen til innflytternes barn, nemlig former som var så lite frekvente at barna ikke ville høre dem ofte nok til å oppfatte dem og lære dem (Trudgill 2010: 171). Trudgill argumenterer altså for at utjevning spiller en viktigere rolle i koinéformingsprosessen enn forenkling, reallokasjon og andre deler av den komplekse koinéformingsprosessen (se del 4.1). Denne forklaringsmodellen, der demografiske forhold er sett som den vesentligste faktor for utfallet av koinéformingsprosessen, har en rekke fellestrekk med Mufwenes modell og andre forskningsprosjekt (f.eks. Lane 1998).

Et annet viktig punkt i Trudgills framheving av demografiske forhold, er forutsetningen om at de første innflytterne beholder dialekten fra der de kommer fra. Etter min mening kan det være en problematisk generalisering. Studier av folk som flytter i Norge, viser at de endrer på talemålet sitt i større eller mindre grad, se for eksempel Steinset & Kleiven (1975), Mæhlum (1986), Omdal (1994), Kerswill (1994a) og Kleivenes (2002). Dette er imidlertid undersøkelser av folk som flytter til stabile språksamfunn, og det er muligens ikke direkte sammenliknbart med nye samfunn der det ikke er noen etablert språknorm. Det er en vanlig antakelse innenfor sosiolingvistikken at språklig akkomodasjon foregår i allslags kommunikasjonsituasjoner (Trudgill 1986: 1–38), og Mufwene støtter dette synet (2001: 24). Han mener at språkbrukere er mer opptatt av å kommunisere godt med hverandre enn av å opprettholde skiller mellom talemålene som er med i språkmøtesituasjonen:

The agency of change lies definitely within the behavior of individual speakers, and causation partly in the mutual accommodations they make to each other while they are more intent on communicating effectively than on preserving idiolectal, dialectal, or language boundaries. (Mufwene 2001: 24)

Mine foreløpige undersøkelser av innflyttere til Sauda og Årdal viser at det ikke er et en-til-en-forhold mellom talemålet til innflytterne og talemålet på det geografiske stedet de kom fra. Det ser ut til at innflyttere akkomoderer, selv om det ikke ser ut til å være etablert noen lokal språknorm på stedet som de kan akkomodere mot. Dette kan sammenliknes med situasjonen på Svalbard (Mæhlum 1992), der det ikke fins noen etablert lokal talemålsnorm og individene likevel akkomoderer. Fordi det ikke er noen språknorm å akkomodere mot, anvender individene forskjellige andre strategier som Mæhlum benevner

“den interdialektale strategien”, “nordnorskstrategien”, “østnorskstrategien” og “foreldrestrategien” (Mæhlum 1992: 181). I et slikt diffust språksamfunn kan dermed individer tenkes å akkommodere mot talemål som hører til andre steder eller brukes av andre sosiale grupper.

Fordi det er uklart hvilke språktrekk innflytterne endrer på, og hvilke de bevarer når de bosetter seg på det nye stedet, blir ikke matematiske utregninger om hvilken variant som er i flertall i språkpotten, noen enkel oppgave. Likevel mener jeg det er nødvendig å undersøke talemålsmaterialet kvantitativt for å finne ut i hvor stor grad ulike språktrekk er til stede i ulike aldersgrupper og på ulike opptakstidspunkt. Mufwenes og Lanes forskning viser at de etnologiske og språkstrukturelle faktorene som avgjør hvilke former som blir valgt fra språkpotten, er stedsspesifikke og må undersøkes fra sted til sted.

5 Drøfting av hovedspørsmålene

5.1 I hvilken grad er koinéformingsprosesser og dialektendringer forskjellige?

Jeg har nå gjort rede for en del kjennetegn ved koinéer og koinéformingsprosesser. Hvis en tar utgangspunkt i Trudgills modell, kan en si at koinéforming er en prosess som kjennetegnes av forenkling og utjevning av talemålene som møtes. En kan imidlertid også finne eksempler på utjevning og forenkling i alle norske dialekter, og dette er to viktige prosesser også i dialektendring. Det er likevel vesentlige forskjeller mellom utjevning mellom dialekter og en koinéformingsprosess:

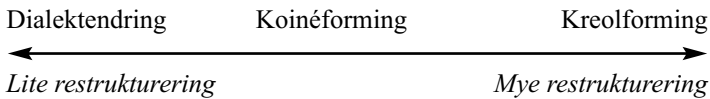
Dialect levelling can lead to instances where two or more dialects in contact affect changes in each other, but no compromise dialect develops. Koineization, in contrast, involves the mixing of features of the different dialects, and leads to a new, compromise dialect. (Siegel 1985: 365)

Jeg mener, i likhet med Siegel, at koinéformingsprosessen er en spesiell talemålsendringssituasjon som skiller seg fra dialektendring på grunn av denne *blanding*en av språktrekk, men jeg tror Mufwene (2006: 177) kan ha rett i at det ikke er en egen type språkendring i kategorisk forstand (Akselberg 2002: 43).

Mufwene mener at alle kontaktsituasjoner medfører restrukturering av idiolekter, som kan føre til restrukturering av talemålet på samfunnsnivå (Mufwene 2001: 12). Han snakker imidlertid om tilfeller der det oppstår “koinés, creoles, and other new varieties” (Mufwene 2001: 6), og det er vel en diskusjonssak hvor store endringer en dialekt skal gjennomgå før vi velger kalle det en ny varietet. Mufwenes definisjon av restrukturering (Mufwene 2001: 13, gjengitt

i avsnitt 4.2) åpner imidlertid for at også dialektendring kan tolkes som restrukturering: Endring av grammatiske regler, forenkling, generalisering/analogi, leksikalisering eller andre unntak fra grammatiske regler er ikke sjeldne endringer i dialekter.

Jeg velger altså i likhet med Mufwene å tolke alle språkendringer som varianter av samme prosess, restrukturering. I et slikt perspektiv vil talemålene som bidrar med språktrekk til språkpoten det restruktureres fra, ha alt fra noen få, små forskjeller (f.eks. to nabollekter) til mange, store forskjeller (f.eks. to språk fra ulike språkgrupper), og dialektendring, koinéforming og kreolforming er prototypiske kategorier langs et kontinuum fra liten til stor grad av restrukturering. Kontinuumet kan illustreres slik (jf. Siegel 2001: 191):

Slik sett er altså forskjellen på dialektendring, koinéforming og kreolforming ikke en kategorisk, klart avgrenset forskjell, selv om det er mange karakteristika som skiller prototypene.

5.2 Er det hensiktsmessig å undersøke industristedtalemål som en spesifikk type dialektendring?

Et av hovedspørsmålene i denne artikkelen er om det er hensiktsmessig å undersøke industristedtalemål som en spesifikk type talemålsendring. Jeg har argumentert for at danningen av industristedtalemål ikke er kategorisk forskjellig fra dialektendring, men at de likevel har ulike karakteristika, spesielt knyttet til grad av restrukturering, som skiller dem fra hverandre og plasserer dem som ulike prototyper på talemålsendring.

Dialektforskning har vært, og er, meget variert både når det gjelder teoretiske innfallsvinkler og metoder (se for eksempel *Dialektendringssprosser* (Sandøy, under publisering), *Nordic dialect corpus* (Johannessen et al. 2009), *UPUS/Oslo* (Svendson 2008)). Jeg mener at en av årsakene til dette mangfoldet i forskningsfeltet er at i dialektendringssprosser er graden av restrukturering lav, og da kan forskeren vurdere det slik at det er andre sider ved dialektendringer som er mer interessant og relevant å undersøke enn restruktureringen i seg selv.

Når det gjelder å forske på industristeder, mener jeg det mest relevante fokuset må være nettopp restruktureringen: Industristeder har hatt en rask og konsentrert befolkningsvekst over en kort periode, noe som må ha medført at språkpoten besto av mange forskjellige former samtidig, og at graden av re-

strukturering må ha vært høyere enn i andre dialektkontaktsituasjoner. Dette innebærer at overgangen fra før-industrielle talemål til industristedtalemål ikke er sammenliknbar med endringer i talemål i bygder eller byer. På grunn av at graden av restrukturering er høyere i industristedtalemål, mener jeg det er hensiktsmessig å undersøke industristedtalemål i et koinéformingsperspektiv og å særlig fokusere på demografiske forhold og talemålene som bidrar til språkpoten.

Ved å spesifisere industristedtalemål som noe annet enn andre norske dialekter, og å kreve spesifikke undersøkelsesmetoder for industristedtalemålene, mister en muligheten til en bred sammenlikning av alle norske talemål. Det å kunne spesifisere hva som har foregått i overgangen fra før-industrielle talemål til industristedtalemål, kan likevel ha overføringsverdi til andre språkforskningsområder når det gjelder å lage modeller av språkendringsprosesser. Slike detaljerte modeller kan for eksempel benyttes som hypoteser om språkendringmønstre innenfor språkhistorisk forskning der en har et mindre materiale å basere sine språklige analyser på.

5.3 Hvilke undersøkelsesmetoder er hensiktsmessige når en vil undersøke talemålsendring på et industristed?

Jeg vil nå, i lys av de foregående drøftingene i denne artikkelen, gi en skisse av hvilke undersøkelsesmetoder jeg mener er hensiktsmessige når en vil undersøke talemålsendring på industristeder.

Mye av norsk talemålsforskning i dag foregår innenfor feltet sosiolingvistik, der en er opptatt av *synkrone* beskrivelser av korrelasjon mellom sosiale forhold og språklige realiseringer. Korrelasjonen mellom sosiale forhold og språklige realiseringer er selvsagt også relevant når en forsker på industristedtalemål. Likevel er det utvilsomt det *diakrone* perspektivet som er mest relevant når en vil undersøke talemålsendring i industristedtalemål. Det kan være hensiktsmessig å undersøke flere generasjoner språkbrukere, jf. Trudgills modell med endringer i stadier som tilsvarer generasjoner. Det kan også være hensiktsmessig å undersøke samme aldersgruppe på to opptakstidspunkt (trendstudie) eller de samme individene på to opptakstidspunkt (panelstudie) for å undersøke i hvilken grad individer endrer talemålet sitt gjennom livet, jf. Mufwene og Trudgills ulike syn på voksnes evne og vilje til språklig endring. I en slik sammenheng vil det være nødvendig å undersøke språkbruken kvantitativt, selv om det, på grunn av informantutvalgsmetoden skissert nedenfor, muligens ikke er mulig å analysere alle sammenhenger statistisk.

Demografiske forhold er vesentlige for å finne ut hvilke former som fantes i språkpoten på ulike tidspunkt i endringsprosessen. Ifølge Mufwenes "Founder Principle" er det også vesentlig å vite hvilke innflyttere som kom først, med andre ord hvilke språklige varieteter som først kom i kontakt med hverandre.

Jeg mener derfor det er gunstig å få en så detaljert oversikt over innflyttingen til industristedet som mulig. I Lanes undersøkelse fra Thyborøn (1998) har hun fått tak i en oversikt over alle innflyttere på individnivå, og kan slik lage oversikter og grupperinger etter eget ønske. En så nøyaktig oversikt er det neppe mulig å finne fra norske industristeder, men det fins gode og grundige hovedfagsoppgaver fra flere av stedene som en kan rådføre seg med når det gjelder innflytting (se for eksempel Hagen 1954 om innflytting til Sauda).

Når det gjelder språklige analyser, vil en være interessert i å dokumentere hvilke former som fantes i det før-industrielle talemålet, hvilke former som fantes i språkpotten, og hvordan antallet alternative former over tid (gjerne representert ved ulike generasjoner) ble færre og færre. De ideelle talemålsdata som vil gi en nøyaktig beskrivelse av hvilke former som er i språkpotten på et gitt tidspunkt, vil være lydopptak med alle individene i det bestemte språksamfunnet i alle mulige talesituasjoner. En måte å operasjonalisere dette idealet på, er å ta et tilfeldig utvalg av individer i språksamfunnet, slik at individene til sammen representerer et statistisk gjennomsnitt av talemålet en undersøker (Milroy & Gordon 2003: 25).

En alternativ metode er å velge ut “prototypiske” informanter som representerer ulike ytterpunkter i det sosiale landskapet, basert på forskning om det aktuelle samfunnet eller liknende samfunn.⁹ Et eksempel kan være at industristeder kjennetegnes av et klassemønster formet som en trekant “med borgere, arbeidere og bønder i hvert sitt hjørne” (Kjeldstadli 1994: 51). En koinéforsker kan da velge å bruke dette som argumentasjon for at hun/han vil undersøke disse ytterpunktene eller “hjørnene”, og velge ut intervjuobjekter som kan klart plasseres i de tre sosiale gruppene. Dette kan minne om Solheims utvalgsriterier i undersøkelsen av talemålet i Høyanger, der hun tar et strategisk utvalg av informanter som skal ha “bakgrunn frå ulike yrkestypar og miljø” (Solheim 2006: 141).

Jeg mener denne sistnevnte informantutvalgsmetoden kan være hensiktsmessig hvis en undersøker talemålsendring i en koinéformingssituasjon. Det som er mest interessant, er hvordan språkpotten er sammensatt på ulike tidspunkt, og da er det kanskje like interessant å undersøke hva som er *mulige* former (ytterpunktene) i industristedtalemålet i ulike generasjoner, som å finne ut hva som er “det gjennomsnittlige” i ulike generasjoner.

6 Oppsummering

I denne artikkelen har jeg gitt en definisjon av industristedtalemål og argumentert for at industristedtalemål er koinévarieteter fordi danningen av industristedtalemål må sees på som koinéformingsprosesser. Jeg har drøftet i

hvilken grad koinéformingsprosesser er forskjellige fra dialektendringsprosesser, og om det er hensiktsmessig å skille ut endringer i industristedtalemål som en spesiell type dialektendring. Konklusjonen min er at forskjellen mellom koinéforming og dialektendring ikke er en absolutt og kategorisk forskjell, men en mer gradvis forskjell sentrert rundt ulike prototypiske talemålsendringer. Likevel mener jeg en bør spesifisere forming av industristedtalemål som en spesiell variant av talemålsendring, og at undersøkelsesmetodene må fokusere på demografiske forhold, på talemålene som kom i kontakt, og på restruktureringen av dem til en ny talemålsvarietet.

Noter

1. Kreolforming er enklere å skille ut fra de to andre fordi det er en prosess som forutsetter kontakt mellom to eller flere talemål som ikke er gjensidig forståelige.
2. Avgrensningen til ti år er min egen konstruksjon fordi en kan finne en fordobling av innbyggertall i svært mange norske byer hvis tidsrommet er langt nok. I karakteristikken av industristeder ser vi at det er *rask* og *konsentrert* befolkningsvekst som kjennetegner industristedene, noe jeg tolker som en høy vekstrate innenfor et forholdsvis kort tidsrom.
3. I denne artikkelen kaller jeg talemålet som ble brukt på stedet før industrialiseringen, for før-industrielt talemål. For eksempel bruker jeg *saudamålet* om talemålet i Sauda i dag, og talemålet som fantes der før industrialiseringen, kaller jeg *før-industrielt saudamål*.
4. Absolutt avgrensede kategorier tar utgangspunkt i Aristoteles verk og kan forklares slik: "Eit objekt eller eit fenomen er anten innanfor eller utanfor, dvs. medlem eller ikkje medlem av ein kategori" (Akselberg 2002: 45). Prototypmodellen er mellom annet basert på Wittgensteins arbeid og åpner opp for at det er glidende overganger mellom kategorier selv om de fleste medlemmene er klynget sammen rundt en prototyp "der dei fleste medlemmane finst innanfor ein rimeleg vel definert avstand" (Akselberg 2002: 50).
5. Her ser vi igjen at det er vanskelig å plassere industristedtalemål som en av to typer talemål, og at en gradvis inndeling for eksempel i grad av kontakt mellom ulike talemål og/eller grad av kontakt med lokale/nasjonale normer for talemål muligens hadde passet bedre.
6. Trudgills term *mix* tilsvarer Mufwenes term *pool*, som jeg har oversatt til "språkpot" i denne artikkelen.
7. Semantisk forenkling vil si at sammenhengen mellom ord og betydningsinnhold blir mer gjennomsliktig. Det er ikke så aktuelt når det gjelder varieteter fra det samme språkområdet (altså norske dialekter). Jeg skal derfor ikke gå noe nærmere inn på den delen av forenkling.
8. Den samme endringen ser ut til å ha skjedd i Høyanger (Solheim 2006: 214, 215), Sauda (Almenningen & Årtun 1980) og Årdal (Bjørkum 1974: 124, samt mine observasjoner).
9. Her må man være oppmerksom på at man ikke kan regne gjennomsnittsverdier, for eksempel for en viss aldersgruppe, og hevde at dette representerer talemålet i den aldersgruppen.

Litteraturliste

- Aga, Synnøva 1979: Ensidige industristeder. Dahl, H.F. (red.): *Pax Leksikon*. Oslo: Pax forlag, 202–203.
- Akselberg, Gunnstein 2002: Kategorisering som prinsipp i namnegranskinga. Ei teoretisk- metodisk drøfting med utgangspunkt i onomastikonmodellen. Ainiala, T. & P. Slotte (red.): *Avgänsning av namnkategorier. Rapport från NORNA:s tjugonionde symposium på Svidja 20–22 april 2001*.
- Almenningen, Sverre & Tone Årtun 1980: *Saudamålet*. [upublisert undersøkelse på vegne av Målførearkivet ved UiB].
- Bailey, Guy 2006: Real and Apparent Time. Chambers, J. K., P. Trudgill & N. Schilling-Estes (red.): *The Handbook of Language Variation and Change*. Oxford: Blackwell Publishing, 312–332.
- Bjørkum, Andreas 1974: *Generasjonsskilnad i indresognsmål: talemålet i industribygdi Årdal og dei fire næraste jordbruksbygdene*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dybdal, Ragnar 1979: *Gamalt tinnmål jamført med talemålet i dag*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Hagen, Willy 1954: *Innflyttingen til industristedet Sauda: vandringsveier og vandringsmåter*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Hildremyr, Helene, Helge Sandøy, Gunnstein Akselberg & Gjert Kristoffersen 2010: Språkutvikling på industristader: Ei longitudinell sosiolingvistisk gransking av talemåla i Årdal, Odda, Tyssedal og Sauda dei siste hundre åra. [Prosjektbeskrivelse, NFR-søknad.]
- Hinskens, Frans 2001: Koineization and creole genesis – Remarks on Jeff Siegel's contribution. Smith, N. & T. Veenstra (red.): *Creolization and Contact*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 199–218.
- Johannessen, Janne Bondi, Joel Priestley, Kristin Hagen, Tor Anders Åfarli & Øystein Alexander Vangsnes 2009: The Nordic Dialect Corpus – an Advanced Research Tool.
- Jokinen, Kristiina & Eckhard Bick (red.): *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009. NEALT Proceedings Series 4*, 73–80.
- Kerswill, Paul 1994a: *Dialects converging: rural speech in urban Norway*. Oxford: Clarendon Press.
- Kerswill, Paul 1994b: Dialektkontakt og sosiolingvistiske strukturer i Norge og i England. Kotsinas, U.-B. & J. Helgander (red.): *Dialektkontakt, språkkontakt och språkförändring i Norden*. Stockholm: Meddelanden från Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet, MINS 40, 220–231.
- Kerswill, Paul 2002: Koineization and Accommodation. Chambers, J. K., P.

- Trudgill & N. Schilling-Estes (red.): *The handbook of Language Variation and Change*. Oxford: Blackwell Publishing, 669–702.
- Kerswill, Paul & Peter Trudgill 2005: The birth of new dialects. Auer, P., F. Hinskens & P. Kerswill (red.): *Dialect Change. Convergence and Divergence in European Languages*. Cambridge: Cambridge University Press, 196–220.
- Kjeldstadli, Knut 1994: Eksemplet Rjukan – et signalement av et ensidig industristed. *Telemark historie: tidsskrift for Telemark historielag*. [Ulefoss]: Historielaget.
- Kleivenes, Kristine Tokle 2002: *Med kristiansundsdiakten på flyttefot: en undersøkelse av seks utflytta kristiansunderes språkholdninger, identifiseringer og språklige atferd i det "nye" språkklimaets tid*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Lane, Lisa Ann 1998: *Emergence and transformation of a dialect: Thyborønsk (Danish)*. Chicago: The University of Chicago.
- Larsen, Amund B. 1907: *Kristiania bymål. Vulgærproget med henblik på den utvungne dagligtale*. Kristiania: Bymaalslaget.
- Larsen, Amund B. 1911–12: *Bergens bymål*. Kristiania: Bymaalslaget.
- Larsen, Amund B. & Mandius Berntsen 1925: *Stavanger bymål*. Oslo: Aschehoug.
- Mellingen, Turid 1994: "Kørva å jente, korsn snakk dåkk?" *En bymålsstudie fra Mo i Rana. Utviklinga av en bydialekt på et industristed med hovedvekt på substantiv- og verbøyinga*. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Milroy, Lesley & Matthew Gordon 2003: *Sociolinguistics – Method and Interpretation*. Malden, Mass.: Blackwell.
- Mufwene, Salikoko S. 2001: *The Ecology of Language Evolution*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mufwene, Salikoko S. 2006: The comparability of new-dialect formation and creole development. *World Englishes* 25 (1), 177–186.
- Mæhlum, Brit 1986: *Språklige variasjonsmønstre hos innflyttere i Oslo*. Oslo: Novus.
- Mæhlum, Brit 1992: *Dialektal sosialisering: en studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. Oslo: Novus forlag.
- Mæhlum, Brit 2007: *Konfrontasjoner: Når språk møtes*. Oslo: Novus forlag.
- Nesse, Agnete 2008: *Bydialekt, Riksmål og Identitet – Sett fra Bodø*. Oslo: Novus forlag.
- Omdal, Helge 1994: *Med språket på flyttefot: språkvariasjon og språkstrategier blant setesdøler i Kristiansand*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk.
- Papazian, Eric & Botolv Helleland 2005: *Norsk talemål: Lokal og sosial variasjon*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Sandve, Bjørn 1976: *Om talemålet i industristedene Odda og Tyssedal: gene-*

- rasjonsskilnad og tilnærming mellom dei to målføra*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Sandvik, Olav Hetland 1979: *Talemål i Rogaland – i går, i dag og i morgon. Om uttale, bøyning og ordtilfang i Rogalands-målet*. Stavanger: Rogalandsforskning.
- Sandøy, Helge 1996: *Talemål*. Oslo: Novus forlag.
- Sandøy, Helge 2000: Utviklingslinjer i moderne norske dialekter. *Folk-målsstudier: meddelanden från Föreningen för nordisk filologi* 39, 345–384.
- Sandøy, Helge 2004: Types of society and language change in the Nordic countries. Gunnarsson, B.-L. (red.): *Language variation in Europe: Papers from the Second International Conference on Language Variation in Europe, ICLaVE2, Uppsala University, Sweden, June 12–14 2003*, 53–76.
- Sandøy, Helge [under publisering]: Processes of dialect change. Presentation and preliminary discussion [18 s.].
- Siegel, Jeff 1985: Koines and koineization. *Language in Society* 14 (3), 357–378.
- Siegel, Jeff 2001: Koine formation and creole genesis. Smith, N. & T. Veenstra (red.): *Creolization and Contact*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 175–197.
- Solheim, Randi 2006: *Språket i smeltegryta: sosiolingvistiske utviklingslinjer i industrisamfunnet Høyanger*. Trondheim: Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet.
- Steinset, Åge & Jo Kleiven 1975: *Språk og identitet*. Oslo: Det norske samlaget.
- Svendsen, Bente Ailin 2008: Nyere språkutvikling i multietniske miljøer i Oslo. *Det Norske Videnskaps-Akademi. Årbok 2007*. Oslo: Novus, 179–196.
- Trudgill, Peter 1986: *Dialects in contact*. Oxford: Blackwell.
- Trudgill, Peter 2004: *The inevitability of colonial englishes*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Trudgill, Peter 2010: *Investigations in sociohistorical linguistics: stories of colonisation and contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Trudgill, Peter 2011: *Sociolinguistic typology. Social determinants of linguistic complexity*. Oxford: Oxford University Press.

Summary

The dialects of Norwegian industrial towns can be seen as a result of a change process that has many common denominators with other types of dialect change. At the same time, the process can be interpreted in a language contact

context, and be compared with formation of pidgin and creole languages. In the article, the author argues that industrial town dialects are koinés, and that the difference between koiné formation and dialect change (and creole formation) is not an absolute and categorical difference, but a more gradual difference centred around prototypical dialect/language changes. The article further argues for the suitability of specifying formation of industrial town dialects as a special case of dialect change, and that the investigation methods should focus on demographic relationships, on the dialects/languages that came in contact, and on the restructuring of them to a new speech variety.

Randi Neteland

Universitetet i Bergen

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

Postboks 7805

NO-5020 Bergen

randi.neteland@i1le.uib.no